

d'haver-se convertit tan sols en la ressonància d'una paraula, que ningú no vol menystenir i que encobreix un inconfessable totalitari: «La transparència absoluta requereix el dissimul absolut» (pàg. 28).

L'avaluació es presenta com un «nou humanisme» que permetrà a la societat fer-se més justa, més transparent, més igualitària, i, sobretot, més segura. L'etiqueta «avaluació» en serà la garantia.

El mot *Europa* també quedarà tocat per l'equívoc de la política de les coses: Milner fa referència als «euròcrates» dedicats en la seva vocació a convertir-se en afàsics. De la mateixa manera que amb el mot *democràcia* el mot *Europa* s'inverteix: sota el nom s'abandona la facultat d'anomenar. Milner utilitza paraules com *afàsia*, *balbotejos* i *recriminacions* per referir-se al reguizell de coses dites pels polítics proeuropeus.

MILNER, Jean-Claude (2011)

Pour une politique des êtres parlants. Court traité politique 2
París: Verdier

En aquest «segon tractat sobre política», i després de *La política de les coses* (2005), Milner planteja la possibilitat de reduir aquest afer a mínims (*une politique minimal*). La política de mínims té un punt d'origen i un punt d'arribada: els éssers que parlen (*êtres parlants*). Quan aquest punt s'oblida el discurs polític s'extravia, transformant-se en una xerrameca superficial de «representacions maximalistes».

Hi ha una frase essencial que travessa aquesta obra, atribuïda a Napoleó en una conversa amb Goethe a Erfurt: «Què ens importa avui el destí? El destí, és la política». Milner aborda la qüestió de la política des d'aquesta frase, amb aquesta frase, que utilitza com un «taulell de desxiframent» amb la finalitat d'analitzar el *parlar política*.

El codi per desxifrar la política funciona per a Milner a partir de quatre

A la pràctica, però, està clar que les coses «no diuen res». En tot cas, altres parlen en el seu lloc. De manera que sorgeixen els «portaveus» de les coses, que no són altra cosa que portaveus de si mateixos: l'home de partit; l'home de portafolis; el responsable dels sondejors; els experts en l'ampli ventall de tipologies anglòfones.

L'assaig de Milner ens permet analitzar el rerefons d'un fenomen del qual hem fet experiència directa els darrers anys, particularment en àmbits acadèmics. Un fenomen que ens fa pensar en les escorrialles de la democràcia verbal en una època de crisi de la política.

Anna Pagès

Universitat Ramon Llull

punts cardinals: 1. Parlar política; 2. El modern i el defora de la política (*hors politique*); 3. Anatomia de la discussió política; 4. Sortir de la discussió política.

Per a aquests quatre apartats, Milner formula una tesi explícita: la política és un materialisme dels cossos parlants. Aquest materialisme, a Europa continental, amb la modernitat, s'ha traduït en una pràctica anomenada *discussió política*. Tanmateix, la política existeix en la mesura que sigui «parlada». La «política és un art de parlar política» (pàg. 9). La condició per *parlar política* és preguntar-se «si la raó del més fort és la millor» (p. 9). Actualment, la política s'ha convertit, com en altres temps la religió, en un àmbit «obscur i confús». La por tampoc ajuda a que es pugui *parlar política*. La connexió entre política i paraula esdevé, per tant, un fonament essencial per a

l'existència de la política: quan la basarda o la confusió fan acte de presència en aquest parlar, es perd la possibilitat de la política. Milner proposa analitzar el factor que autoritza la connexió entre política i paraula, a fi de mesurar «les seves particularitats tal com les practiquem nosaltres, europeus continentals del segle vint-i-u, fills dels segles dinou i vint, hereus de les revolucions, les guerres i les traïcions» (pàg. 11).

La política és un assumpte del plural. L'ésser parlant no és únic, ni és sol. La condició d'ésser parlant defuig qualsevol privilegi d'unicitat o de primacia. No hi ha un, sinó molts éssers parlants: una multitud que parla, que no hem de confondre amb la massa (*la foule*). La massa no parla sinó que incorpora els *murmuris de la llengua*. El plural es troba arrelat en el punt més íntim de l'ésser parlant, de manera que la política, en el plural, esdevé una manera d'acotar les refraccions sense sentit de la massa. La qüestió política disposa d'un vessant tenebrós, que converteix la multitud en massa preferidora de mots inintel·ligibles.

Històricament, a Europa, la política s'ha definit a partir de la formalització de la discussió, per exemple inserint els «torns de paraula» i el silenci. Milner fa referència a «l'aritmètzació» de la política a partir de dos binaris: actiu/passiu; fort/feble. Ara bé: l'ésser parlant, en política, quan *parla política*, pretén imposar-se, que l'altre calli, vol parlar. Fet que podem evidenciar. No obstant això, quina seria la condició perquè aquest silenci de l'altre es produeixi? Doncs la condició fonamental és no matar l'altre per fer-lo callar: «L'être parlant souhaite parler, c'est-à-dire, l'espace d'un instant, imposer le silence ; mais il découvre qu'il n'est pas besoin de tuer un être parlant pour le faire taire. Alors naît la politique» (pàg. 21).

Matar l'altre és una modalitat perfecta de «posar en suspens la política» (pàg. 21). Quan la política, a través per exemple de l'estat d'excepció (aquí trobem una re-

ferència explícita a l'obra de Carl Schmitt), pretén justificar l'opressió o la mort, volent incloure-les en la llista de les finalitats o els mitjans polítics, obté una anul·lació o un capgirament de la política.

Parlar política implica alinear-se en la possibilitat de sobreviure. Milner recorda en aquest punt la fractura a l'Antiguitat grega entre la *Iliada* –defensora de la mort bella de l'heroi– i la ciutat –basada en la vida, «sigui o no sigui honorable»–. «En política la demanda de supervivència no és solament legítima sinó que constitueix, en darrer terme, l'única demanda legítima.» (pàg. 25) Continuar vivint implica, per als éssers parlants, continuar parlant i «en continuar parlant, continuar parlant política» (pàg. 26).

La demanda de supervivència és –dirà Milner– immemorial. Tanmateix, adoptarà modalitats diferents segons les èpoques. La llibertat dels antics no és pas la llibertat dels moderns. L'amenaça a les llibertats del món actual prové de «les tècniques matematitzades de la massa, anomenades estadístiques. Un cop la massa, copsada per aquestes tècniques, perd els vincles amb l'ésser parlant, es converteix en una cosa, com més xerraire més muda» (pàg. 26).

«La política no consisteix a preguntar-se per qui o per què hem de morir, sinó per qui o per què hem de viure» (pàg. 27). Heus aquí una magnífica definició de la política allunyada de l'experiència del moment actual, farcit de discursos econòmics, comptables, presupostaris. El moment actual substitueix el *parlar política* pel càlcul estadístic i els índexs borsaris.

Resulta d'excepcional interès l'anàlisi que fa Milner de la Revolució cultural xinesa com a exemple de «denúncia de la filosofia de la supervivència» (pàg. 27), però també com un moment que il·lustra les fragilitats de la política, quan es gira en contra de si mateixa per introduir la política de les coses, «promesa de tranquil·litat».

La política no és el destí; la política és la frontera, el límit que assenyalava un punt a l'il·limitable instaurat per l'univers modern. «El material polític, diguem-li com vulguem, ciutat, Estat, poble, llei, constitució, està pensat com un tot limitat. La possibilitat de definir un límit, en això rau l'herència i el tresor de la política. La qüestió de la seva obsolescència es planteja quan l'univers ha esdevingut infinit o més aviat il·limitat» (pàg. 33). En la modernitat, hi ha una experiència primigènia: la revolució, que podem definir com «la relació amb l'il·limitat» (pàg. 35).

Tota política de l'ésser parlant planteja el problema de la ferida narcisista pel fet de parlar en plural amb els altres; parlar amb els altres, en plural, addueix l'il·limitat que es va generant, i que tan sols troba un punt d'aturada en el *parlar política*: «Qui sap parlar política actualment, sap tractar, dissimulant, atenuant, negant, dues col·lisions: la del plural i del parlat; la del limitat i l'il·limitat». (pàg. 37). En la reflexió de Milner sobre les lliçons de la Revolució Francesa trobem un interès a emfasitzar que la idea de la revolució fou d'inscriure l'il·limitat a la banda de la política, idea que acabà en un gran fracàs, perquè no es pot establir la política a partir del «menyspreu dels cossos» (pàg. 39). En el moment en què l'il·limitat s'instal·la en la política, aquesta deixa de parlar, encara que pugui enraonar, «buidant-se de sentit» (pàg. 43).

El dilema que trobem actualment i que prové del segle XX serà, segons Milner, la disjuntiva entre, per una banda, la mercaderia com a versió contemporània de l'il·limitat (en aquest cas la política queda reduïda a portaveu del mercat); i la política que refusa sotmetre's al mercat i que queda llavors a mercè de si mateixa, convertint-se en «el suport de l'il·limitat» (pàg. 44) (com en el cas dels totalitarismes en les seves diferents modalitats, les revolucions ideals). La Revolució Francesa continua sent l'escenari privilegiat del problema de la política en el joc del limi-

tat i de l'il·limitat. El defora de la política rau en el pinyol intern de la seva pròpia intimitat: deixar de parlar i no trobar cap emparaulament possible en cap de les llengües possibles.

Tanmateix, més enllà de l'il·limitat de la Revolució Francesa, hi ha la frase de Napoleó «el destí és la política». Per a Milner, aquesta frase assenyalava que «la política moderna consisteix a parlar política per sortir de la Revolució, i que parlar política després de la Revolució implica un espai discursiu particular, que no té cap deute amb l'Antiguitat» (pàg. 54). Napoleó assenyalava la discussió política com l'idioma polític de la modernitat. «El destí», en la frase de Napoleó, és una analogia a la tragèdia grega en el sentit de la fatalitat; per a Milner, la frase de Napoleó implica que el destí de la política està determinat per la Revolució: «És per la Revolució que la política substitueix al destí, però perquè sigui així cal que la seqüència es tanqui. La Revolució ha trobat la mort com a figura de l'il·limitat; en tancar aquesta etapa, la proclamació de 1799 estableix el regne del finit, que autoritza la política. Dir que la política substitueix al destí i dir que la Revolució ha acabat, les dues afirmacions són una de sola; per tant és just que sigui un sol home qui les profereixi» (pàg. 53).

En el moment present, la política respon a la imitació (d'aquí que sigui necessari llegir la *Poètica* més que no pas la *Política* aristotèlica quan es tracta d'entendre certes dimensions de la política contemporània). Milner diu «sentim un xiulet de serp enmig del jardí kantianà». Davant de la política de l'il·limitat (política impossible perquè abdica de si mateixa), Milner defensa una política del fragment, del que queda, a fi de foradar el discurs complet, amb tendència a l'il·limitat, de la política maximalista, mimètica. «Capbussar la política dins de l'element del fragment. Fragment per fragment, qui no decideixi pot, sense mimètica, eventualment imposar la seva

força a qui decideixi» (pàg. 77). Es tracta de definir què volem, però no pas els ideals, ni tot, sinó «una sola cosa, de l'ara i l'aquí» (pàg. 77).

Amb aquest nou tractat de política, Milner punxa els ideals en política o la política ideal, que pot acabar en Revolució o en Totalitarisme. Política, il·limitat i limitat són tres eixos problemàtics que no trobem en el vessant del tot o del no-res, sinó que trobem en l'articulació dels fragments, del «quelque chose». En aquest punt discret i precís hi ha la dialectització de la política, que havíem potser oblidat en el transcurs dels esdeveniments del tombant de segle XXI (i que tal

vegada haguem acabat d'ensorrar amb la crisi econòmica d'aquesta dècada). Milner, amant dels *origamis*, desplega a poc a poc, en aquest text, els plec de «l'encanteri d'Erfurt» i ens aboca a una política minimalista: «La política minimalista parteix dels cossos parlants per tornar-hi. El seu temps no és ni el passat queixós ni el futur ple d'esperança; el seu temps és el present, portador furtiu del que sabem i del que volem, aquí i ara» (pàg. 82).

Anna Pagès

Universitat Ramon Llull

MATE, Reyes (2011)
Tratado de la injusticia
Barcelona: Anthropos

Resulta un lugar común decir que los mejores libros de filosofía son aquellos que plantean buenas preguntas más que buenas respuestas. Y bastante de verdad (socrática) hay en ello. Con todo, es muy importante dar buenas respuestas, por muy silenciosas que lo sean. Para conseguirlo es fundamental que quien las escribe sea consciente de cuál es la pregunta primera que da lugar a las demás. Este es el caso del nuevo libro de R. Mate titulado *Tratado de la injusticia* (aunque según confiesa bien podría haber llevado el título de *Por una justicia memorial o anamnética*). El autor lo deja bien claro: «Todo prólogo se escribe al final y, al final, sigue viva y desafiante la pregunta al origen: ¿caso no son injusticias las desigualdades?» (p. 29). Los mejores libros no son los que más dan que hablar, sino los que dan mucho que pensar y en qué pensar; son un campo sembrado de minas semánticas que están ahí para atreverse a caminar por ellos sabiendo lo que cuesta avanzar por senderos donde impera la señal de ceda el paso: son aquellos que

parecen invitarnos a virar a contramano. Pues bien, en esto, el autor tampoco deja lugar a dudas: «*Ésta es, sin embargo, la apuesta de este libro, reconocer el núcleo semántico de la injusticia y hablar desde ahí sobre la justicia. El secreto del valor teórico de la injusticia lo tiene la memoria, de ahí el lugar estratégico de esta categoría. Sin memoria la injusticia deja de ser actual y, lo que es más grave, deja de ser. (...) En la milenaria reflexión sobre la justicia, un tratado sobre la injusticia es una osadía. Estamos tan convencidos de que primero es la idea de justicia y luego su aplicación a situaciones injustas que trastocar ese orden lógico supone casi un atentado a la razón. Contra esa lógica está escrito este Tratado de la injusticia*» (p. 27). ¿Cuál es, por tanto, el logos que lo impulsa? La dedicatoria inicial del libro nos lo revela: los sin-nombre, aquellos de quienes –según el poema de J. Jiménez– recibimos el agua.

¿Qué conexió guarda este nuevo libro con el resto de su obra? R. Mate nos advierte de que hay en él mucho de lo ya